

In the evening the Gze
On the Copentze bouw
full of women
On the banks of the Rhine
A chris
Schubert's Erlkönig

Hanneke Eggels

Nieuwsbrief Hanneke Eggels – april 2018

Maand van de filosofie

De inhoud van het schrijverschap is veranderd de laatste vier decennia. Uitgeverijen geven nu uit wat het 'volk' wil. Dat wil geen intellectueel die zich met hoofdarbeid bezighoudt, maar suspense, een spraakmakende biografie en escape. De schrijver is zijn macht als spreekbuis van de intelligentia kwijtgeraakt en is geen denker meer als de "Schriftsteller" uit het Interbellum van Nobelprijslaureaat Thomas Mann. Zijn stellingnames in debatten over maatschappelijk of politiek engagement leert dat in Nederland de schrijver daarover eigenlijk net zoveel of zo weinig te melden heeft als u en ik.

Hersenbezitters

Kunstenaars, schrijvers zijn 'hersenenbezitters' volgens Beethoven, hun denken is progressief, gedurfd, experimenteel, omdat het zich op onbekende gebieden waagt, randgebieden verkent en activeert en relaties legt tussen ver uiteen liggende gegevens. Is de hedendaagse schrijver eigenlijk nog wel een hersenenbezitter, een intellectueel? Heeft hij bij al het bestsellersgeweld nog wel een vrije wil? Liggen er niet veel verborgen verleiders op de loer? Volgens de gangbare definitie uit het woordenboek zijn intellectuelen, *de ontwikkelden, zij die zich in allerlei*

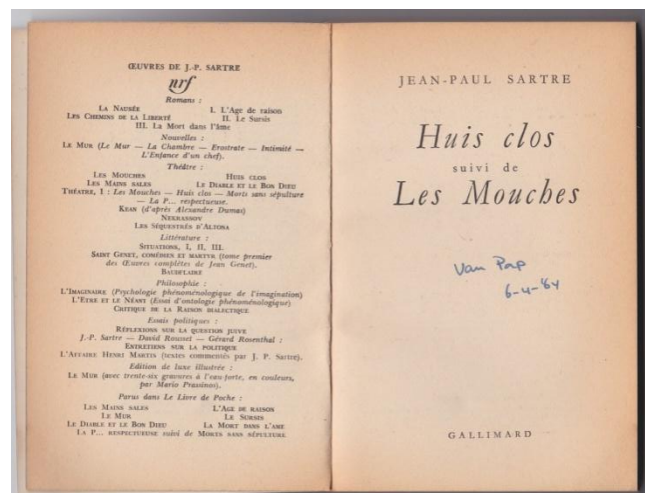
beroepen met hoofdarbeid bezighouden en die de voortbrengers en beheerders der cultuur zijn. De schrijver behoort idealiter in deze categorie, net als de columnist. Het begrip 'intellectueel' staat of valt met *en-en*. Wat vinden we daarvan terug in de schrijverswereld van nu? Zeker wordt met een gefixeerd wereldbeeld of politiek engagement het leven op den duur nog minder spannend en te voorspelbaar. Je komt nu eenmaal het verst als je niet weet waarheen je gaat.

Een gedegen intellectueel die de schrijver behoort te zijn, vormt zich zeker *geen* wereldbeeld, engageert zich niet. Zij houdt zich verre van dogmatische systemen van een geloof, een politieke richting of een beweging als het feminisme, bang als zij is dat haar vrije wil wordt ingekapseld. Een schrijver als spreekbuis van de *intelligentia* nuanceert, schrijft voorzichtig denkend, essayistisch. Zij publiceert haar boeken ver van het massapubliek, zonder zich te bekommeren om de oplages. Uitgever Geert van Oorschoot verkocht van Menno ter Braaks *Politicus zonder Partij* in het jaar van verschijnen welgeteld 1 exemplaar. Gewoon omdat zijn boek er moest **zijn**. Wat hij te zeggen heeft is shockerend, horizonverruimend. Van het soort schrijvers dat *intellectueel* genoemd mag worden, zijn er maar een paar.

Bij het opruimen van mijn bibliotheek

Mijn doctoraal aan de Universiteit Leiden handelde over het existentialisme (zie foto boven uit 1984) in het werk van *Menno ter Braak*, waarbij ik mijn studierichtingen filosofie en literatuur samenvoegde.

Dat literatuur en filosofie iets met elkaar hebben is niet nieuw. De lezer die een metafoer leest zoekt naar de meest inzichtelijke. De geesten van zowel de dichter als lezer zijn bezig met een creatieve act. Een sterk filosofisch idee heeft iets van dit soort metaforische kracht. Daarmee was ik toch groot geworden.

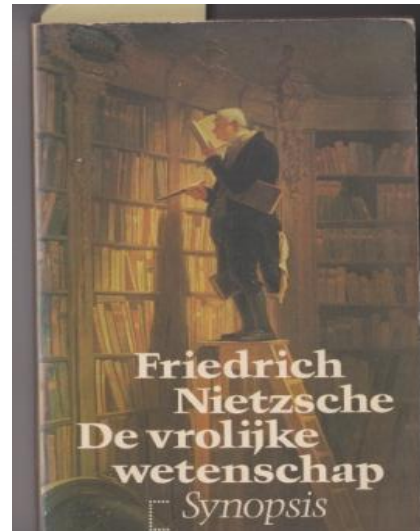
In mijn Beeselse bibliotheek vond ik vorige week een Gallimard-pocket over de grondlegger van het existentialisme met opdracht. *Van Pap 6-4-1964* voor mijn 18^e verjaardag: *Jean Paul Sartre: Huis Clos*. Dat was ik helemaal vergeten, maar mijn vader kende zijn pappenheimertje en had het toen al gezien.

In mei 2015 ging een legaat van mij naar de stichting Menno ter Braak met mijn doctoraalscriptie 'Menno ter Braak, een existentialist?' (1984), mijn nota's van doctoraalwerkgroepen over Ter Braak aan de Universiteit Leiden, enkele foto's en briefkaarten, brieven van de oprichter van NRC cultureel supplement K.L. Poll aan de weduwe van Ter Braak Ant Faber om mij als zijn biografie te introduceren.

Cortesia

In mijn Amsterdamse studietijd gaf het mij een enorme boost als ik eens per maand na de hoorcolleges Filosofie van Professor H. Oldewelt bij de Oudemanshuispoort meteen boekhandel Postma '*Het huis aan de drie grachten*' binnen kon lopen om mijn leesdrift te stillen. Mijn vader vond toen al dat lezen bevorderd moest worden en gaf mij een maandelijkse boeken toelage. Zelf had hij als leraar Duits een boeiende boekenkast en wist wat mij dreef. Ik had geen les van hem. Duitse taal en cultuur gaf hij als groot-majoor in het

Nederlandse leger aan generaals op de Hogere Krijgsschool in Den Haag. Wel nam hij ons kinderen mee tijdens lange vakanties door Duitsland. Wij toerden in de jaren vijftig langs de Romantische Strasse, naar de kastelen van de sprookjeskoning Ludwig II van Beieren: Kasteel Hohenschwangau en Neuschwanstein, Lindenhoff, - de laatste liet zich bij de bouw inspireren door de filosoof van het existentialisme *Friedrich Nietzsche*.

Wie leest is nooit alleen

of – met een variatie op een citaat van George Steiner -

'If you have well educated a man, he will never be afraid to be alone.'

Een wilde, anarchistische lezer is niet te domesticeren, omdat hij zich door niemand de wet laat voorschrijven, hij leest wat hij wil en elke dialoog die hij aangaat met een papieren vriend is een persoonlijke. Lezen geeft een soort 'cortesia' - vreugde in het hart - omdat je als je een goed boek leest als het ware bezoek krijgt van een belangrijke vriend. De lezer van literatuur krijgt een aantal elementaire klassificatieschema's mee, die hem in staat stellen esthetische voorkeuren en gebruiken te voorzien van een rationalisatie. Kennelijk gaat het dan om een impliciet en latent proces van kennisoverdracht waarin juist de meest fundamentele vormingselementen worden overgedragen. Wie of wat 'hoog' is en wie of wat 'laag', wat 'vies' is en wat 'rein' en dus ook wat 'mooi' is en wat 'lelijk' of triviaal'. Bij de beoordeling van mooi en lelijk heeft de serieuze lezer vaak een potlood in de hand, want we geven het niet graag toe, maar eigenlijk proberen we met al die aanmerkingen in de marge, met onze onderstrepingen en uitroeptekens, een BETER boek te schrijven.

Bij het opruimen van de bibliotheek

*Mooie dooie
Schrijvertjes ingetoomd
Ingebonden
Als dummies, mummies
In bodemloze kijkdozen
Vol leesvoer
Voor de letterkundige
In stapels naar de Slegte*

*Lukraak neergezet
En de bezem erdoor
Met de witte werkster
Die niet weet waar je hoort
Of waar je past
In kast of alfabet
Je wordt met spot
Verdreven van de akkers*

Van de aarde, dichter

Eenvoudig weg geruimd

Tot 1 boek

1 gedicht, 1 syllabe als

Je het snapt, 1 woord

Maar welk en waar

Staat het?

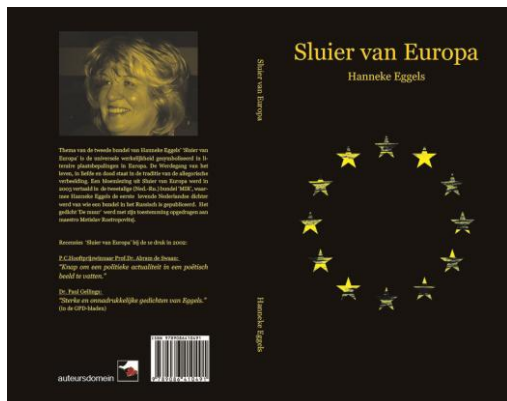
Voer het de vreemde

Vogel, een zwerver

Blij met een schrijver

Uit het leven van gisteren.

In: *Sluiervan Europa*, Cour de Culture 2002. ISBN 9789491206030, €17,95.

Dan word je zelf schrijver.

Daarover word ik geïnterviewd door *Bert van Galen* voor **Radio Amsterdamfm** op Hemelvaartdag, **10 mei van 14.10-14.40 uur.**

Amsterdam FM
WEET WAT ER SPEELT

In *Salon Philo* in het koetshuis van kasteel Nieuwenbroeck in Beesel hield ik in 2012 geleden in het kader van een serie een lezing over 'Menno ter Braak, een existentialist?'

Te moeilijk, oordeelde de burgemeester onder mijn publiek. U moet weten: Beesel is het centrum van laaggeletterdheid.....

www.eggels.com